

Advies

Subsidiëring van de bezoekruimtes

Commissie voor Welzijn, Volksgezondheid en Gelijke Kansen.

Stuk 2002-2003/2

1. SITUERING

Tijdens de laatste begrotingsbesprekingen van september 2002 op federaal niveau, werd er op verscheidene posten bezuinigd. Eén van de budgetten waarop werd bespaard, betreft het budget voor de bezoekruimtes (Justitie). Concreet werden de bijkomende functies die eerder dit jaar aan de bezoekruimtes werden toegekend, geschrapt. Het gaat om 6 voltijdse equivalenten. Bovendien werden de overige personeels- en werkingssubsidies verminderd met 6.5 %. Deze besparingen hebben vanzelfsprekend een grote impact op de dienstverlening van deze bezoekruimtes.

Momenteel zijn er in Vlaanderen 14 bezoekruimtes actief. Deze bezoekruimtes staan in voor de begeleiding van het (recht op) persoonlijk contact (omgangsrecht) tussen kinderen en volwassenen. In bepaalde gevallen kan de rechtbank het nodig achten dit recht op persoonlijk contact op een begeleide manier te laten plaatsvinden. Dit kan bijvoorbeeld nodig zijn indien er vermoedens zijn van misbruik, verwaarlozing of indien de persoonlijke verhouding tussen de volwassenen te conflictueus ligt. De rechter kan dan, in plaats van de zwart-wit oplossingen van het recht op persoonlijk contact toe te kennen of af te wijzen, een recht op persoonlijk contact onder het toezicht van een professionele organisatie instellen. Kinderen kunnen aldus het persoonlijk contact met beide ouders blijven behouden, zonder in gevaar te komen of zonder reeds opgelopen trauma's te laten verergeren.

2. OVERWEGINGEN VAN HET KINDERRECHTENCOMMISSARIAAT

2.1. Het Internationaal Verdrag inzake de Rechten van het Kind

Het Internationaal Verdrag inzake de Rechten van het Kind (verder 'het Verdrag') legt een grote nadruk op het gezin. De primaire verantwoordelijken voor de opvoeding van het kind zijn de ouders (art. 5). De overheid heeft een secundaire en toezichthoudende of ondersteunende rol.

In het verlengde hiervan wordt een groot belang gehecht aan de familiebanden en het persoonlijk contact met de ouders. De overheden moeten de familiebetrekkingen erkennen en zich onthouden van onrechtmatige inmenging (art. 8.1). Meer concreet wat de ouders betreft, bepaalt het Verdrag dat zij niet tegen hun wil van het kind kunnen worden gescheiden tenzij dit nodig is in het belang van het kind of indien er een beslissing moet genomen worden over het verblijf

van het kind na scheiding van de ouders. Er moet steeds een rechterlijke toetsing mogelijk zijn (art. 9.1). Art. 9.3 is nog formeler en bepaalt dat de staten het recht eerbiedigen van het kind op persoonlijke contacten met de ouder van wie het gescheiden leeft, tenzij dit strijdig zou zijn met het belang van het kind.

Artikel 18.1 bepaalt dat de staten al het mogelijke doen om de erkenning te verzekeren van het beginsel dat beide ouders de gezamenlijke verantwoordelijkheid dragen voor de opvoeding van het kind.

Hieruit volgt dat het aan de overheid is om de mogelijkheid op persoonlijke contacten van het kind met zijn ouder(s) te verzekeren. Een loutere onthouding is duidelijk onvoldoende. De overheden dienen vanzelfsprekend maatregelen te treffen zodat dit persoonlijk contact effectief kan genoten worden. Zeker in een land met de levensstandaard als België kan van de overheid een meer actief ingrijpen verwacht worden. De termen van art. 18.1 laten er geen twijfel over bestaan dat van de overheid ook een actief ingrijpen wordt verwacht.

Bovendien is er artikel 3: het belang van het kind. Het concept van begeleide bezoeken is principieel geïnspireerd door het belang van het kind. Het vermijdt dat de rechtbank over een recht op persoonlijk contact moet beslissen louter in termen van afwijzen of toekennen.

Dit is in de eerste plaats van belang in die gevallen waar de problematische verhouding tussen de volwassenen (bvb. de ouders) maakt dat het kind gekneld raakt in hun onderling conflict. In dat geval kunnen begeleide bezoeken vermijden dat de minderjarige verder de speelbal wordt van de onderlinge conflicten tussen de volwassenen. Bovendien behoudt de minderjarige het persoonlijk contact met beide volwassenen (i.c. meestal beide ouders).

In andere gevallen worden er beschuldigingen geuit van bvb. misbruik of verwaarlozing. Indien er geen begeleide bezoeken mogelijk zijn kan de rechter ofwel het bezoek toekennen en dan loopt het kind mogelijks een gevaar. Ofwel wijst de rechter de vraag af en verliest het kind het contact met de volwassene/ouder die al dan niet terecht werd beschuldigd van misbruik.

In een aantal situaties is de bezoekruimte essentieel om een aanvankelijk 'onmogelijk' contact te begeleiden zodat een herstel van de persoonlijke contacten mogelijk wordt.

2.2. Beschikbare middelen voor de bezoekruimtes

a. Huidige situatie¹

Op dit moment worden er zo'n 367 gezinnen begeleid en staan er nog zo'n 50 gezinnen op de wachtlijst. Momenteel, mede dankzij de eerder toegekende bijkomende functies, hebben slechts 5 van de 14 bezoekruimtes een wachtlijst van 3 tot 5 maanden.

De doorvoering van de personeelsvermindering zou er volgens het Vlaams Platform Bezoekruimtes toe leiden dat de 'opnamecapaciteit' zou dalen van 194 tot 100. De wachttijden zouden dan terug oplopen tot gemiddeld 6 maanden, met uitschieters tot een jaar voor de arrondissementen met het hoogste aantal verwijzingen.

Het betreft hier bovendien enkel en alleen de verwijzingen door rechtbanken. Mensen die zonder tussenkomst van de rechtbanken wensen gebruik te maken van de diensten van de bezoekruimtes dienen toch eerst een procedure op te starten. De oorzaak hiervan ligt in het feit dat de subsidiëring vanuit het Ministerie van Justitie enkel gebeurt voor justitiële verwijzingen. Deze dienen voorrang te krijgen en niet justitiële dossiers worden niet in aanmerking genomen voor de ondersteuning.

b. Bezoekruimtes en de Vlaamse bevoegdheden

In het licht van het Verdrag zijn bezoekruimtes een belangrijke voorziening in het belang van het kind. Het Kinderrechtencommissariaat deelt dus de bezorgdheid omtrent de afbouw van de ondersteuning van deze diensten zodat deze niet meer in de mogelijkheid zijn efficiënt te werken en kort op de bal te spelen. Het staat buiten kijf dat ieder uitstel in dergelijke materie problematisch is. Het Kinderrechtencommissariaat betreurt dan ook ten zeerste het terugschroeven van de middelen door de federale overheid.

Dit neemt niet weg dat het ondersteunen van deze diensten, eventueel in samenwerking met de federale overheid, vanuit Vlaanderen ook een optie is. Vanuit de Vlaamse bevoegdheid voor bijstand aan personen kan dit zeker worden gemotiveerd. Dit zou bovendien het positieve effect hebben dat de bezoekruimtes niet enkel kunnen tussenkomen vanuit gerechtelijke dossiers, maar dat deze ruimtes ook kunnen optreden in dossiers verwezen door de welzijnssector dan wel voor

¹ Met dank aan mevr. L. Van den Kerckhove van het Vlaams Platform Bezoekruimtes voor de cijfermatige gegevens.

mensen die zelfstandig de stap zetten naar deze bezoekruimtes (en daarmee de belasting van een procedure kunnen vermijden).

Overigens moet worden vermeld dat de bezoekruimtes nu reeds ingebed zijn in het Vlaams welzijnsveld. De meeste bezoekruimtes werken binnen de Centra voor Algemeen Welzijnswerk. De verdere ondersteuning en uitbouw van de bezoekruimtes vanuit deze hoek, eventueel in samenwerking met de federale overheid, is een mogelijke oplossing.

3. ADVIES VAN HET KINDERRECHTENCOMMISSARIAAT

- Het Kinderrechtencommissariaat is van oordeel dat de bezoekruimtes een essentiële basisdienstverlening zijn ter bescherming van het fundamentele recht van het kind op persoonlijk contact met o.m. zijn ouders en van het belang van het kind.
- Het Kinderrechtencommissariaat verzoekt het Vlaams Parlement na te gaan in hoeverre deze diensten (meer) zouden kunnen ondersteund worden vanuit de Vlaamse bevoegdheden in het kader van de bijstand aan personen.

Ankie Vandekerckhove
Kinderrechtencommissaris
Oktober 2002